

דף פב

'לתלמיד שמזוג לרבו בחמין ואמר לו: מזוג לי. אמר לו: במה? אמר לו: לא בחמין אנו עסוקין, עכשיו בין בחמין בין בצונן' – מלשון רש"י נראה שגרס 'ואמר לו: מזוג לי בחמין, והרי גם אם היה אומר לו 'מזוג לי' סתם היה במשמע בחמין, וכשאמר לו 'בחמין' משמע לרבות גם צונן. וכן כאן כתבה תורה 'חטאת' לרבות שאר קדשים.

אבל מדברי התוס' משמע שגם 'מזוג לי' סתם הוא לשון יתרה, שהרי בזה הם עסוקים, במזיגה. (קדן אורה).

צ"ע בלשון רש"י 'לתלמיד שמזוג לו רבו'. ושמה טעות סופר היא וצ"ל 'שמזוג לרבו'.

'אמר לו רבי יוסי הגלילי: אפילו אתה מרבה כל היום כולו איני שומע לך... לדבריו דר' עקיבא קאמר' – וזה פירוש דברי ר' יוסי הגלילי; 'אפילו אתה מרבה כל היום כולו איני שומע לך' – מפני שהכתוב הזה מדבר בחטאות פנימיות שנפסלו. וגם לשיטתך שהכתוב מדבר בכניסת דם חטאות-היצוניות, אין לך לרבות שאר זבחים (עפ"י פסקי הרי"ד).

'אמר ר' יוסי הגלילי: מה אם במקום שהמחשבה פוסלת, בחוץ, לא עשה את המשויר כיוצא, מקום שאין המחשבה פוסלת, בפנים, אינו דין שלא נעשה את המשויר ככנס' – לכאורה קשה הלא לר' יוסי הגלילי מקור דין זה הוא מהן לא הובא את דמה, ומשמע כל הדם שנכנס הוא זה שנפסל ולא המשויר (וכמו שכתב רש"י), ואם כן לשיטתו למה לי 'קל וחומר' כלל?
ונראה שמצד ה'קל וחומר' גופא מסתבר לו לפרש שוכל חטאת אשר יובא מדמה אינו מדבר אלא על חטאות פנימיות, שהרי כתוב 'מדמה' והדין נותן שמקצת דמים לא פסלה (שפת אמת).

'(ע"ב) 'אמר רבה (כן מוגה בצד) בא זה ולימד על זה... אמר ליה אביי: בשלמא התם תרי גופי נינהו...'
– כיוצא בזה אמר רבה בקדושין ד: 'בא זה ולימד על זה' בגוף אחד, והקשה על כך אביי שכיון שאין קיימת מציאות אפשרית בפועל לשני המקראות, אין לומר כן.

'תושב... שכיר...' – ע' במובא ביוסף דעת קדושין ד:

'בעי רבא, העלם דבר של צבור ושעיר עבודה כוכבים שהכניס דמן לפני ולפנים מהו...' – 'לפי זה אולי אין צריך לתירוצא דרבא דלעיל' (מהגר"א נבנצל שליט"א).

כלומר, לכך הוצרך קרא לקדש הקדשים – לחטאות פנימיות שנכנס דמם שמה. ובמקום אחר ('ביצחק יקרא' ח"א 10) יישב הרב בזה את שיטת הרמב"ם שפסק (פסוה"מ ב, יג) כרבא שדרך משופש כשר ומאיך השמיט הדין השני שאם חישב להכניסו לקה"ק לא נפסל בהיכל – והרי מבואר בגמרא שלרבא שני הדברים תלויים זה בזה? אך מפני שבסוף אמרו ב'אם תמצי לומר' שחטאות פנימיות נפסלות בכניסתן לקה"ק, אם כן שוב אין כבר מקור ושום הכרח לחידוש דין זה שכשהיה בכונתו לקה"ק, לא נפסל בהיכל.

וככל זה איתא בשפת אמת. וגם בקרן אורה ובמרומי שדה כתבו עיקר הדברים, אלא שהם כתבו לאידך גיסא, שדינו של רבא פשוט מצד הסברא; שהרי כתוב 'לכפר' וזה לא נכנס בהיכל לכפר, אלא בפנים (וע"ע בחדושי הגר"ח על הרמב"ם – פסוה"מ ב, טז). ורבא לא חידש דין זה אלא רק בא ליישב הכתוב, אך למסקנא שמתישב הכתוב באופן אחר, לא הוצרך הרמב"ם להביא דין זה, אבל הדין פשוט וקיים אליבא דאמת.

וע' דרך נוספת בישוב השמטת הרמב"ם בשפ"א ובחזו"א (יה, ב).

וע"ע ב'ביצחק יקרא' שם בבאור שיטות החכמים בסוגיא, בגדר דין זה; האם ההימצאות בפנים היא הפוסלת או מעשה ההכנסה [כן דעת רבא, ולכך כל שאינו דרך הבאה ממועט. ובוה מובן כשחשב להביא לקה"ק ונמלך מדוע לא ייפסל מעתה שכבר אינו מעותד לבוא פנימה – אלא משום שרק ההכנסה פוסלת ולא ההימצאות]. וכן נגע בזה בספר שלמי שמעון. וע"ע בחודשי הגר"ח על הרמב"ם הל' ביאת המקדש ג, כא ד"ה והנה עיקר.

עוד מו"מ בסוגיא – ע' ב'משפט כהן' קיא.

ועל פירוש (ונוסחת) הרמב"ם בבעיות דלהלן – ע' קרן אורה; אגרות משה (ח"א) קדשים יג.

פר ושעיר של יום הכיפורים... הזה מדמן על הפרכת והוציאו למזבח והכניסו' – יש מי שפרש שלכך נסתפקו בפר ושעיר יוהכ"פ ולא בשאר חטאות פנימיות, כי ביוהכ"פ נאמר ויצא אל המזבח ולמדו (ביומא) שצריך לעמוד לפני מן המזבח כשמוזה על הפרוכת, ויוצא חוץ למזבח כשנותן עליו, הלכך יש ספק שמה שני מקומות הם ונפסל בכניסה, אבל בשאר חטאות פנימיות שלא נאמר 'ויצא', היה עומד חוץ למזבח גם בשעת הזאתו על הפרוכת, הלכך אין כאן 'שני מקומות' (מנחת חינוך קלט, ג עפ"י יומא נח:).

דף פג

רבי יהודה אומר כו'... – הרמב"ם (פסולי המוקדשין ב, טז) פסק שאם הכניס במזיד פסל אפילו לא כיפר, ואם בשוגג – לא פסל א"כ כיפר. וכבר האריכו נושאי כליו לפרש מקורו, וכיצד מתיישב הדבר עם סוגיות הגמרא (ע' בכס"מ לח"מ או"ש שם, ובמפרשים כאן).

ובחודשי הגר"ח הלוי (שם) באר יסוד דינו של רבי יהודה שכיון שההבאה לבדה אינה פוסלת אלא כשהביאו כדי 'לכפר' [כפי שנאמר וכל חטאת אשר יובא מדמה לכפר בקדש, וכמבואר בסוגיא דלעיל שאם הכניסו כדי לכפר בקדש-הקדשים ונמלך כשהיה בהיכל – לא פסל], על כן כשהכניס בשוגג אין זו מחשבת כפרה כי מחשבה בטעות היא, הלכך לא נפסל. וסובר הרמב"ם שזה רק אם לאמיתו של דבר מחשבתו לא נתקיימה, אבל אם לבסוף כיפר ונתקיימה מחשבתו שחשב לכפר – גם בשוגג לא בטלה מחשבתו, ונתקיים כאן 'יובא לכפר'.

ובכך יישב את דברי הרמב"ם עם סוגיתנו, שיש לחלק בין אם נתן מן הדם על המזבח בפנים או על הפרוכת ובין הבדים; שאם נתן על המזבח, כיון שבאמת כיפר (כמבואר בסוגיא בדף לו שוריקה שלא במקומו כמקומו דמי, ובכלל זה הניתנים בחוץ שנתנן בפנים, כמבואר ברמב"ם ב, י) הלכך גם אם הכניס בשוגג, נפסל. אבל אם היה על הפרוכת ובין הבדים, שלא כיפר [כי לא נתרבה 'שלא במקומו כמקומו' אלא במזבח בלבד. וכ"כ שאר אחרונים, כמו בא לעיל כו:] – שוב חל בזה דין 'טעות' לבטל מחשבתו.

א. הראב"ד (בפירושו לתורת כהנים פ' צו פ"ח. מובא בשפ"א לעיל פב.) נסתפק בפירוש 'שוגג' – האם הכוונה סובר שהוא דם של חטאת-פנימית (וכן נקט בחזו"א יח, א), או שלא ידע שדם חיצוני שנכנס נפסל. ובשפת אמת (שם) נקט לפי זה שיש אופן אחד של שגגה שפוסל.

ולכאורה נראה שלפי באור הגר"ח שהכנסה בשוגג אינה פוסלת משום שהיא 'מחשבה בטעות' (וכעיקר סברא זו כתב גם ב'קרן אורה'), אפשר לומר שכל שהבאתו לשם היתה בטעות, ואילו ידע האמת לא היה מביא – יש כאן חסרון ב'הבאה לכפר' וכשר, הן אם חשב שמקום הזאתה בפנים הן אם חשב שאין פסול במה שמביא שמה. ושמה יש צד לומר שדוקא כאשר השגגה היתה בענין הכפרה, כגון שחשב שהיא חטאת-פנימית –

ה. תמורת הבכור אינה קרבה שנאמר קדש הם – הם קרבים ואין תמורתם קרבה. ויש שדורש מאם שור אם שה לה' הוא – הוא קרב ואין תמורתו קריבה.

דפים פא – פב

- קל. א. דם קרבנות הניתנים בפנים שנתערב קודם זריקה עם דמם של הניתנים בחוץ – מה יעשה בו?
ב. נתן מאותה תערובת בחוץ ואח"כ נתן בפנים, או להפך – מה דין הקרבן?
- א. דם הניתנים-בפנים שנתערב עם דם הניתנים-בחוץ – יישפך לאמה. (פרש"י ימתין עד שקיעת החמה שייפסל הדם, ואז ישפוך. ובשפת אמת פקפק בדבר).
ומתבאר מדברי הגמרא שלדעת רבי אליעזר, בכל הקרבנות מלבד חטאת ואשם – יתן בפנים ורואים את החיצונים כאילו הם מים, ויחזור ויתן בחוץ.
ובחטאת ואשם משמע מפרש"י שכיון שאין יכול להכניסם פנימה – יישפך הכל לאמה אף לרבי אליעזר. ובשפת אמת צדד שיתן בחוץ ויחזור ויתן בפנים.
- ב. נתן מתערובת זו בחוץ וחזר ונתן בפנים – כשר. נתן בפנים וחזר ונתן בחוץ; בחטאת [ולרבי אליעזר אף האשם] פסול, שדם חטאת החיצונה נפסל בכניסתו. ורבי עקיבא פוסל אף בשאר הקרבנות. הרמב"ם (פסוה"מ ב, יג) פסק כחכמים שאין פסול אלא דם חטאת בלבד.

דף פב

- קלא. א. וכל חטאת אשר יובא מדמה... – במה הכתוב מדבר? אלו נפקותות יוצאות להלכה מפירושי הכתוב?
ב. מה דין המקרים דלהלן? נכנס דם העולה השלמים והאשם אל הקודש; נכנס מקצת מדם החטאת; נכנס בשרה; נכנס לקדש הקדשים שלא בדרך הרגילה; נכנס להיכל כדי להכניסו לבית קדש הקדשים ונמלך ויצא; חטאות פנימיות שנכנס דמן לקדש הקדשים.
ג. מהם חילוקי הדינים בין פסול 'יוצא' (מן העזרה) ובין פסול 'נכנס' (מדמה אל אה"מ)?
- א. וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל באש תשרף. לדברי רבי עקיבא (וחכמים), הכתוב מדבר בקרבן הנעשה בחוץ שנכנס דמו להיכל, שנאסר באכילה וטעון שריפה. ולדברי רבי יוסי הגלילי מדובר בחטאות פנימיות, ששורפים פסוליהם בבית בירה שבעזרה. וכן ליתן 'לא תעשה' על אכילת חטאות פנימיות בין כשרות בין פסולות.
- לדעה ראשונה, ניתן לרבות מוכל חטאת אף שאר קרבנות הנעשים בחוץ. כן סבר רבי עקיבא (ואולם יש תנאים החולקים וסוברים לרבות כל סוגי החטאות, אבל לא שאר קרבנות). ואילו לפי הפירוש השני, פסול חטאת שנכנס דמה בפנים נלמד מהן לא הובא את דמה... הלכך אין מקור לפסול שאר קרבנות שנכנסו דמם. וכמו כן לדעה זו אין לפסול אלא מה שנכנס, אבל המשויר בחוץ – כשר. אבל לפירוש הראשון יש לדרוש מדמה משמע אף אם נכנס קצת נפסל הכל.
- א. הלכה כדעה ראשונה שאף במקצת דם פסל (רמב"ם פסוה"מ ב, טו). ויש מי שכתב שזה רק אם כיפר בפנים, אבל אם הכניס ולא כיפר, הדם שהוכנס בפנים פסול והדם שבחוץ כשר (ע' אור שמח שם ב, טז).

ב. לדעה ראשונה, האוכל מבשר חטאת שנכנס דמה לקודש – לוקה. וכן אמר רבי אליעזר (בתורת כהנים צו. וכן פסק הרמב"ם מעה"ק יא, ג, סנהדרין יט, ד ועוד). אבל לרבי יוסי הגלילי אין 'לאו' בענין זה. וכן האוכל מבשר חטאות פנימיות, כשרות או פסולות – לוקה (ערמב"ם סנהדרין שם; מנ"ח קלט, א). ג. לרבי יוסי הגלילי שלמד פסול חטאת שנכנס דמה לפני משעיר בני אהרן, משמע שאם נכנס שורפים אותה מיד ואין צריך עיבור צורה, ואילו לדעה ראשונה צריך עיבור צורה (ע' בפסחים פג).

ב. דם עולה ושלמים שנכנסו; לדברי חכמים כשרים ולרבי עקיבא פסולים. דם האשם – ר' אליעזר אומר: דינו כחטאת (כחטאת כאשם).

הלכה כחכמים (ריה"ג) שאין כניסת הדם פוסלת אלא בחטאת בלבד (רמב"ם פסוה"מ ב, יג). נכנס מקצת דם החטאת; רבי יוסי הגלילי מכשיר השאר [קל וחומר מדין 'ויצא' (שהוא חומר שהמחשבת חוץ פוסלת) שהמשויר בפנים כשר] וחכמים פוסלים. נכנס בשרה – כשר (דמה).

אפילו הכניס כל החטאת לפני זריקה – כשר, ואפילו הכניס בצואר מלא דם (ע' גמרא להלן צב: ורמב"ם פסוה"מ ב, יז; מנ"ח קלט וזבח תודה. ומשמע לכאן מלשון רש"י צב: שאם קיבל דמה בפנים פסול). נכנס לקה"ק דרך משופש (פשפש); לאביי פסל ולרבה לא פסל לפי שאינו בדרך הבאה. א. הלכה כרבה (רמב"ם פסוה"מ ב, יג). יש מי שכתב שאם זרק לכפר חייב אף אם הכניס דרך משופש לדברי הכל (ע' קרן אורה; שלמי שמעון). ובחזו"א (יה, א) אין נראה כן. ב. נכנס הדם לאולם, יש מי שכתב שאפילו אם קדושת אולם אינה כקדושת היכל – פסל, שנכנס הדם לפניו ממקומו הראוי (ע' מנ"ח קלט).

היה בדעתו להכנס לקה"ק ובעודו בהיכל נמלך ויצא; לדברי רבא כשר. הרמב"ם השמיט דין זה. ונחלקו המפרשים בבאור שיטתו.

חטאות פנימיות שהכניס דמן לבית קדש הקדשים; נסתפקו בדבר ועלה ב'תיקו'. [וצידדו לחייב ב'אם תמצי לומר'. וכן בדם פר ושעיר דיוהכ"פ שכבר בא בין הבדים והזה ויצא, והכניסו שוב. הזה מדמן על הפרוכת והוציאו למזבח והכניסו שוב אל הפרוכת – ספק].

להלכה, דם חטאות פנימיות שנכנס לפני ולפנים, וכן פר ושעיר יוהכ"פ שחזר והכניס דמם לפני ולפנים – פסל [כ'אם תמצי לומר']. ואפילו הכניסו לפני הפרוכת פסול [יש מפרשים פסול מספק, ויש מפרשים בודאי, שהפסק נפשט במקום אחר] (ערמב"ם וראב"ד פסוה"מ ב, יד וכס"מ).

ג. פסול 'ויצא' קיים הן בדם הן בבשר (ובשר בשדה...), משא"כ כניסה לקודש אינה פוסלת אלא בדם; ב'ויצא' ישנו פסול מחשבה (ביום השלישי... פגול...). כשחשב לזרוק בחוץ. [ולרבי יהודה (לה): אפילו חשב להוציא בלבד], משא"כ נכנס (ביום השלישי – מקום משולש). וישנה דעת תנאים (לו). שגם מחשבת הכנסה פוסלת;

יצא מקצת – לא נפסל המשויר. נכנס מקצת – מחלוקת תנאים, כנ"ל.